
GENERACIJA

I

Matjaž Kmecl
*Slovenska akademija
znanosti in umetnosti*

VOŠČILNI ZAPIS KOLEGICI HELGI

Ob življenjskem prazniku bi rad dragi kolegici Helgi napisal kaj lepega, tako kot zasluži; najbrž pa se bo izcimil samo bolj ali manj reven spomin.

Ko so leta 1959 s slavistike odmanipulirali Antona Slodnjaka (razlogi niso bili niti toliko politični, kot ostaja v zgodovinski razlagi – samo vzvodi so bili te vrste –, o tem sem svoje povedal in zapisal ob drugi priložnosti), so v nastalo profesorsko praznino ponovno vpoklicali Marjo Boršnikovo in ob njej Borisa Merharja. Oba naj bi bila v nasprotju s Slodnjakom marksista, kar naj bi vpoklic utemeljevalo. Še enkrat: vse skupaj je bilo za lase privlečeno, toda oba sta bila tako po človeški kot po strokovni plati odlična profesorja. Zlasti Marja, ki je bila čisto poseben, neserijski človek, je sklenila študij slovenske literarne zgodovine sistematično postaviti na trdnejše temelje; začela se je ozirati za morebitnimi sodelavci, si prizadevala za kolikor mogoče hitro habilitacijo Paternuja in Zadravca za docenta, v skoraj družinskem diskusijskem krogu je na svojem domu okrog sebe zbirala še mlajše slaviste, spodbujala z najrazličnejšimi, pogosto nenavadnimi, vendar nikoli praznimi idejami. Takrat me je kot asistenta »podtaknila« mlademu docentu Paternuju, Helgo Glušičevo pa je obdržala zase. Kot vsega upoštevanja vredna začetnica ženske enakopravnosti v literarnozgodovinski vedi (njena monografija o Aškercu gre v niz temeljnih del naše stroke) je na slovenistiki hotela imeti nadaljevalko svojega dela; tako je oko vrgla nanjo.

Poslej naju je oba imela za nekakšna svoja strokovna otroka; tudi mene, čeprav samo napol. Ko se je v istem času fakulteta selila v novo stavbo, naju je naselila v skupni kabinet, kjer sva poslej dolga leta delovno zasedala – z govorilnimi urami, izpiti, sestanki in vsem tistim, kar še sodi k temu početju. Kmalu smo dosegli še prihod Jožeta Koruze, na rusistiko je prišel Saša Skaza – vsi smo bili iz istega študijskega letnika – in tako so se med nami začeli v »najinem« kabinetu neskončni, bolj ali manj veseli, no, vsaj vedri, literarnozgodovinski pogovori. Helga Glušič in Jože Koruza sta bila do polovice komparativista, Saša Skaza rusist – in tako se je v teh pogovorih srečevalo vse mogoče, vsi smo iz njih kaj odnesli. Kadar obeh moških kolegov ni bilo, sva se v tovrstne pogovore zapletala pač sama.

V njih se mi je zmeraj bolj potrjevalo, da premore moja fakultetna »sostanovalka« več kot prefinjen občutek za estetsko tehtnost literature; če ne bi zvenelo malce »mačistično«, bi rekel, da je po zensko intuitiven. Prav v tem smislu si je za svoj prvi »predmet« podrobnejšega raziskovanja izbrala pisanje enega najboljših sodobnih slovenskih stilistov Cirila Kosmača. Mož je takrat prebival v Portorožu in nekoč smo ga skupaj z Jocem Žnidaršičem kot fotografom celo obiskali, poslušali njegovo duhovito, očarljivo, z anekdotami prepredeno pripovedovanje, tudi o tem, koliko rokopisov ima še spravljenih na podstrešju – kolegica Helga pa mi je, potem ko smo se poslovili, rekla s svojo značilno mešanico občudovanja in zadržanosti: *Eh, stari šarmer! Vsega mu ne smeš verjeti. Razen v literaturi, v njej pa vse!*

Prav takrat smo se pod Paternujevim vodstvom ukvarjali z zgodovino slovenske literature zadnjih dvajsetih let, od 1945 do 1965 (kasneje je v dveh zvezkih izšla pri Slovenski matici). Ko smo si delili delovna področja, ni pripovedna proza nikomur preveč dišala – že dotlej se je nabrala velikanska gmota tekstov, ki bi jih bilo treba podrobno prebrati in premozgati; na koncu se je izšlo tako, da sva jo skupaj dobila spet midva; razdelila sva si jo razmeroma preprosto: ona avtorje, ki so se v naši literarni javnosti uveljavili že pred vojno, zvečine tako imenovani socialni realisti, jaz vse tiste, ki so nastopili po drugi svetovni vojni.

In je bilo spet treba vse skupaj preverjati v dolgotrajnih pogovorih. Vmes smo ona, kolega Koruza in jaz začeli izpitovati s tako imenovanim trojčkom, prvim preskusom znanja, ki ga je moral opraviti sleherni študent, preden je lahko krenil k zahtevnejšim študijskim podvigom. Bilo je naporno; vztrajali smo pri ustnem spraševanju; ob tem pa se je pokazalo pri kolegici še nekaj: nekakšen materinsko razumevajoč odnos do študentov; pogosto je v razmerju do naju z Jožetom Koruzo, ki sva znala biti po moško zoprna in nepopustljiva, še posebno jaz in še posebno, kadar sem bil že zelo utrujen in tečen, nastopila v vlogi uvidevne priprošnjice. Sem in tja je na primer prišla na izpit kandidatka v visoki nosečnosti; prav na obrazu se ji je videlo, da ji gre po glavi vse drugo kot zgodovina literature, tako da tudi znala ni kaj prida; midva bi jo bila »vrgla«, kolegica Helga pa je našla sto razlogov zoper tako strogost – če je le bilo količkaj znanja. Mislim, da smo se nekoč ob takšni priložnosti spomnili svoje učiteljice in zaščitnice Marje Boršnikove, ki je nastajajoče materinstvo med drugo svetovno vojno preživljala v zaporu. Ne, bila je v resnici občudovanja vredna!

(Seveda čisto čez vse mere nismo šli: literarna zgodovina je literarna zgodovina, nosečnost pa nosečnost; toda Helga je reč razumela mnogo bolje od naju.) Kolikor vem, so se tudi kasneje zlasti slavistke z diplomskimi nalogami zatekale k njej; zmeraj se je znala prijazno in obenem vseeno strokovno pogovoriti z njimi. Jaz sem bil v primerjavi z njo zopr in, odkrito povedano, slabši. Zelo rad sem v trenutkih skrajne utrujenosti kakšno mlado kolegico, ki se mi je zdela le preveč trdoglava, poučil, da glave nimamo samo za to, da jo nosimo k frizerju, in se šel podobne neslanosti – čeprav sem imel vse študente po svoje rad; navsezadnje so se odločili za isto življenjsko raboto, kot sem se sam.

Skratka tako – to so bila tista leta, takšni so bili časi v znamenju Helgine bližine; danes sem prepričan, da smo se kar lepo dopolnjevali, in še danes sem hvaležen za vse tiste pogovore. Zdaj se vsaj jaz že počutim bolj kot kakšna muzealija (ne preveč vredna), Helga pa kot vse resnične gospe ostaja mlada – tudi zdaj, ob tem svojem prelepem jubileju.